

حریم خصوصی در فضای مجازی

کانون وکلای دادگستری استان مرکزی

هوالوکیل

اخیرا موضوعی تحت عنوان تجسس در حریم خصوصی و کلا در فضای مجازی، محل مناقشه میان قشر حقوقی علی الخصوص وکلای محترم دادگستری قرار گرفته که موجبات برداشت ها و تفاسیر متعدد از مبانی شرعی و قانونی آن شده است.

آنچنانکه برخی از همکاران محترم در مقام نقد، داعیه آن داشته که پروفایل و پیج وکیل در فضای مجازی، حریم خصوصی وی بوده و مصون از تعرض و تجسس! و برخی دیگر نیز حجاب را امری شخصی و سلیقه ای و مصون از دخالت نهادهای ذیربط در آن دانسته اند.

لکن مشکل و نقیصه اساسی تمامی نقدها و اعتراضات برخی همکاران در این بوده، که با کلی گویی و بدون تبیین و تنویر عناوین استعمالی همچون تجسس و حریم خصوصی، اقدام به اظهارنظر نموده که همین امر باعث نتیجه گیری های شاذ و طبعا ناصواب شده است!

براین اساس و با عنایت به اهمیت موضوع، مترصد آن شده تا ضمن بررسی عناوین و اصطلاحات مذکور، پاسخی در خور به این مناقشه ارائه گردد.

مباحث عنه واجد چند عنوان مهم و کلیدی بوده که تنویر و توضیح آن، موثر در اخذ نتیجه گیری صواب می باشد. آن عناوین و اصطلاحات عبارتست از: حریم خصوصی، تجسس

حریم خصوصی:

همانطور که مستحضرید، در هیچ یک از قوانین و حتی شرع، تعریفی منسجم و صریح از حریم خصوصی ارائه نشده و لیکن این بدان معنا نبوده که شارع و مقنن هیچ اشرف یا عنایتی به حریم خصوصی نداشته آنچنانکه مصادیقی از

حریم خصوصی در فضای مجازی

کانون وکلای دادگستری استان مرکزی

حریم خصوصی توسط شارع و مقنن، بیان شدست که با بررسی آنها، می توان به تعریف حریم خصوصی دست یافت.

یکی از بارزترین مصادیق حریم خصوصی، مسکن بوده که همگان اجماع و اتفاق نظر بر حریم خصوصی بودن آن دارند.

حالیه با تعمق و مذاقه در ویژگی های حریم خصوصی مسکن، می توان ویژگی هایی اعم از محصور بودن ، غیر علنی بودن، پنهان از سمع و نظر عموم بودن و نهایتا لزوم استیذان جهت ورود را استخراج نمود. آنچهانکه :

(۱) محصور بودن یعنی حدود و ثغور آن حریم معین و اعلام شده باشد.

(۲) غیرعلنی بودن یعنی حریم مذکور آشکار نبوده آنچهانکه امکان مشاهده، استماع یا دسترسی عموم بدان نباشد.

(۳) پنهان از سمع و نظر عموم بودن یعنی جز با تجسس و کنار زدن پرده ها و موانع، نتوان به حریم دست یافت.

(۴) لزوم استیذان جهت ورود یعنی شرعا و قانونا، ورود به حریم جز با اخذ اجازه از ذوالحریم ممکن نباشد.

بنابراین، اگر حریمی حسب ماهیت خود (مادی یا معنوی) ، واجد تمامی این ویژگی ها بوده ، حریم خصوصی محسوب شده ولیکن چنانچه آن حریم ، فاقد یکی از ویژگی های معنون بوده، دیگر حریم خصوصی تلقی نمی گردد.

در تایید این نظر نیز ، می توان به تبصره ماده ۵ قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر استناد نمود که اشعار داشته:

حریم خصوصی در فضای مجازی

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

" اماکنی که بدون تجسس در معرض دید عموم قرار می‌گیرند، مانند قسمتهای مشترک آپارتمان‌ها، هتلها، بیمارستان‌ها و نیز وسایل نقلیه مشمول حریم خصوصی نیست "

البته ذکر این نکته حائز اهمیت بوده که تمام وسیله نقلیه را نمی‌توان خارج از حریم خصوصی دانست چرا که با عنایت به قید " قسمت های مشترک " در اثناء ماده مذکور، فقط آن قسمت هایی که بدون تجسس، مشترکاً با عموم قابل مشاهده بوده، داخل در حریم خصوصی نیست ولیکن سایر قسمت های وسیله نقلیه همچون صندوق عقب، که جز با تجسس، در معرض دید عموم نبوده، حریم خصوصی محسوب می‌شوند.

تجسس :

از منظر قانونی، مقنن طی اصل ۲۵ قانون اساسی، از واژه تجسس بهره برده ولیکن تعریفی از لفظ تجسس ابراز نداشته است :

"بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هر گونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون"

ولیکن از منظر شرعی، در قرآن کریم این واژه یک بار در سوره حجرات آیه ۱۲، به صورت «ولاتجسسوا» وارد شده، که مفسران مراد از تجسس در این آیه را، تفتیش نمودن اسرار و امور مخفی مؤمنان تفسیر نموده اند.

بنابراین، تجسس زمانی معنا پیدا نموده که امری پنهان و مخفی بوده و برای دستیابی بدان، ناگزیر به جستجو و تفتیش در آن می‌باشیم.

حریم خصوصی در فضای مجازی

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

حالیه با عنایت به تبیین معنای حریم خصوصی و تجسس، بهتر میتوان در مقام تطبیق با مصادیق مبتلا به برآمد، آنچنانکه اگر شخصی اقدام به قراردادن تصاویر خلاف شرع یا بی حجاب خود در فضای مجازی نماید، آیا این اقدام داخل در معنای حریم خصوصی فرد بوده و یا خارج از معنای حریم خصوصی تلقی می شود؟!

برای پاسخ دقیق به این پرسش، مقدمتا می بایست بیان داشت :

وفق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی و تا پیش از تدوین قانون جرایم رایانه ای، کلیه رفتارهای ارتكابی در فضای مجازی، مشمول قانون عام مجازات اسلامی بوده ولیکن پس از تصویب قانون جرایم رایانه ای و وفق ماده ۷۸۰ قانون مجازات اسلامی بخش جرایم رایانه ای، آن بخش از رفتارهای ارتكابی در فضای مجازی که در قانون مذکور جرم انگاری شدست، تابع قانون جرایم رایانه ای بوده و آن بخش از رفتارهای ارتكابی در فضای مجازی که در قانون جرایم رایانه ای بدان تصریح نشده، کمافی السابق مشمول اطلاق ماده ۲ قانون عام مجازات اسلامی می باشد.

پس فضای مجازی نیز همچون فضای واقعی بوده و تمامی رفتارهای ارتكابی توسط هر شخص ایرانی یا غیر ایرانی که در این فضا (به جز موارد مشمول قانون جرایم رایانه ای) و طبق شرایط فصل دوم قانون مجازات اسلامی و ماده ۷۵۶ ق.م.ا. بخش جرایم رایانه ای ظهور یافته، قانونا مشمول قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین جزایی مربوطه می باشد.

حال با عنایت براینکه در قانون جرایم رایانه ای، هیچ نصی دال بر مجازات کشف حجاب در انظار عمومی، تظاهر به عمل حرام در انظار عمومی یا جریحه دار نمودن عفت عمومی وجود نداشته، لذا مستندا به ماده ۷۸۰ قانون مجازات اسلامی بخش جرایم رایانه ای، می بایست به قانون مجازات اسلامی رجوع و وفق ماده ۶۳۸ و تبصره آن، اقدام نمود.

حریم خصوصی در فضای مجازی

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

براین اساس، چنانچه شخصی در فضای مجازی، اقدام به کشف حجاب یا تظاهر به عمل حرام یا جریحه دار نمودن عفت عمومی در انظار عموم نماید، چنانچه واجد شرایط و ویژگی های حریم خصوصی نبوده، رفتار وی قانوناً جرم و مشمول مجازات مقرر می باشد.

لکن آنچه اکنون محل مناقشه بوده، زعم برخی همکاران محترم از فضای مجازی به عنوان حریم خصوصی می باشد. آنچنانکه این بزرگواران معتقدند، محتوای پیج یا پروفایل افراد در فضای مجازی، مطلقاً حریم خصوصی بوده و هرگونه تعرض و مواخذه و نهایتاً اعمال قانون علیه صاحب پیج، مصداق تجسس می باشد!

همانطور که سابقاً عرض شد، این بزرگواران بدون تبیین معنا و مفهوم حریم خصوصی و تجسس، صرفاً به کلی گویی و استناد به مواد و اصول قانونی و مبانی شرعی دال بر تحفظ حریم خصوصی و نهی از تجسس اکتفا و نهایتاً نتیجه گیری مطلوب خود را نمودند. درحالی که به طور مطلق نمی توان محتوای یک پیج را حریم خصوصی دانست، آنچنانکه حریم خصوصی مستلزم اجماع ویژگی ها و خصایصی است که موضوع متنازع فیه بایست با تمام آن ویژگی ها منطبق باشد.

اصولاً در فضای مجازی، ما با چند نوع پیج یا صفحه مجازی مواجه هستیم:

(۱) یک صفحه مجازی در سامانه های پیامرسان همچون ایتا، سروش، تلگرام و قس علی هذا تحت عنوان پروفایل وجود داشته که افراد اقدام به قراردادن عکس شخصی خود در آن نموده و بدون هیچگونه مانع و استیذانی، توسط عموم قابل رویت و مشاهده می باشد.

این نوع صفحه به جهت فقدان خصایص و ویژگی های حریم خصوصی (علنی نبودن، پنهانی بودن، لزوم استیذان جهت مشاهده) صدق حریم خصوصی ننموده و بالتبع باز نمودن چنین صفحه ای توسط دیگران تجسس محسوب نمی گردد. مضافاً آنکه شخص صاحب صفحه با علم و آگاهی به امکان مشاهده تصویر پروفایلش توسط دیگران، اقدام به قراردادن عکس خویش نموده است.

حریم خصوصی در فضای مجازی

کانون وکلای دادگستری استان مرکزی

۲) یک صفحه مجازی در برنامه های تصویری همچون اینستاگرام یا روبیکا و قس علی هذا وجود داشته که افراد اصولاً تصاویر خود را به اشتراک می گذارند که این اشتراک به دو روش صورت می گیرد:

الف) یک روش، قراردادن تصویر خود در پروفایل که دقیقاً کاربردی همانند تلگرام و ایتا داشته و بدون هیچگونه مانع و استیدانی، قابل مشاهده و رویت توسط عموم می باشد.

این نوع اشتراک گذاری تصویر در اینستاگرام و امثالهم، مشمول حکم تلگرام و ایتا بوده و صدق حریم خصوصی نمی نماید.

ب) روش دیگر، قراردادن تصاویر خود در داخل صفحه یا همان پیج اینستاگرام بوده که این پیج بر دو نوع است: نوع اول، پیج عمومی و نوع دوم، پیج خصوصی می باشد.

در نوع اول، چون پیج عمومی بوده و بدون هیچگونه مانع و استیدانی، عموم آشکارا امکان مشاهده تصاویر آن را داشته، صدق حریم خصوصی ننموده و بالتبع مشاهده محتوای چنین پیجی صدق تجسس نمی نماید.

لکن در نوع دوم، پیج خصوصی بوده و چون واجد ویژگی های حریم خصوصی (علنی نبودن، پنهانی بودن، لزوم استیدان جهت ورود) بوده، مشمول عنوان حریم خصوصی و مصون از تجسس می باشد.

البته لازم به ذکر است، تعداد افراد ماذون جهت مشاهده محتوای پیج خصوصی می بایست به میزانی بوده که عرفاً صدق عمومی ننموده و ذات پیج یعنی خصوصی بودن را لغو و بی معنا نسازد! آنچنانکه مرسوم است برخی افراد پیج خود را ظاهراً و تصنعاً خصوصی ننموده لکن تعداد افراد حاضر و مشاهده کننده محتوای پیج، آنقدر زیاد بوده که عرفاً صدق پیج خصوصی نمی نماید! لذا در صورتی که پیج شخص، ظاهراً و تصنعاً خصوصی بوده لکن فی الواقع و عرفاً عمومی تلقی شده آنچنانکه هر کس درخواست مشاهده محتوای پیج را از صاحب پیج نماید، پذیرفته و محتوای پیج برای متقاضی قابل رویت بوده، چنین پیجی عقلاً خصوصی قلمداد نشده و طبعاً در زمره حریم خصوصی قرار نخواهد گرفت چرا که طبق استدلال میانی بحث، وجود تمامی ویژگی های حریم خصوصی در

حریم خصوصی در فضای مجازی

کانون وکلای دادگستری استان مرکزی

یک موضوع، لازم بوده و در صورت فقدان حتی یک ویژگی، آن موضوع صدق حریم خصوصی نمی نماید، آنچنانکه دقیقا در فرض اخیر، چون پیج خصوصی، عرفا ماهیت خود را از خصوصی به عمومی تغییر دادست، لذا دیگر حریم خصوصی نمی باشد.

مثل آنست که شخصی شماره تلفن خود را به هرکس که از او خواسته، ابراز نموده و اکنون کمتر کسی ست که شماره او را نداشته باشد. در این موارد، عرفا چنین شماره تلفنی خصوصی نبوده و قانونا صدق حریم خصوصی نیز نماید.

با عنایت به مطالب معروضه و استدلال و مستندات ابرازی، اظهر من الشمس است که پروفایل و اصولا پیج های افراد در فضای مجازی، حریم خصوصی نبوده و احکام فضای واقعی بر آنان حاکمیت دارد.

حالیه این سوال مطرح است که چنانچه یک وکیل خانم، تصاویری از خود اما بدون حجاب شرعی در پیج یا پروفایل خویش به اشتراک بگذارد، آیا دادسرای انتظامی کانون وکلا، مجوز قانونی جهت تعقیب و محکومیت ایشان را دارد یا خیر؟! اگر چنین مجوزی داشته، مستند به کدام قانون؟!

اولا همانطور که مستحضرید، اخذ پروانه وکالت توسط تمامی وکلای کانون وکلای دادگستری مستلزم احراز و استمرار شروط ماده ۲ قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری بوده که از آن جمله، اعتقاد و التزام عملی به احکام و مبانی دین مقدس اسلام وفق بند الف ماده مذکور می باشد.

از آنجا که حجاب از احکام ضروری دین اسلام بوده و اعتقاد عملی به این حکم ضروری دین، یکی از شروط دریافت پروانه وکالت و استمرار آن است، لذا چنانچه یک وکیل خانم، در فضای مجازی، اقدام به کشف حجاب نماید، کانون وکلا وفق تبصره ۵ ماده ۲ قانون معنون، موظف است به محض احراز کشف حجاب وکیل خانم تحت عنوان عدم التزام عملی به احکام اسلام، مراتب را به دادگاه انتظامی وکلا اعلام و بدان رسیدگی نماید.

حریم خصوصی در فضای مجازی

کانون وکلای دادگستری استان مرکزی

شایان ذکر است که شرط اعتقاد و التزام عملی به احکام و مبانی دین اسلام جهت اخذ پروانه وکالت، هیچ تعارضی با آیه شریفه " لا اکراه فی الدین " نیز نداشته، چراکه این ماده قانونی، کسی را مجبور به پذیرش دین ننموده بلکه شخص را مخیر نموده تا در صورت پذیرش شرط التزام عملی به رعایت احکام و مبانی اسلام، پروانه وکالت را دریافت داشته و به کسوت وکالت درآید و یا اینکه با عدم پذیرش شرط مذکور، شغل دیگری را برگزیند.

ثانیا وفق ماده ۳۹ آیین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری، هر وکیلی قبل از دریافت پروانه وکالت، می بایست در حضور ریاست کانون و حداقل دو نفر از اعضای هیات مدیره، به خداوند قادر متعال قسم یاد نماید. آنچه‌انکه در فراز آغازین این قسم نامه صراحتا بیان شدست: " ... به خداوند قادر متعال قسم یاد می کنم که همیشه قوانین و نظامات را محترم شمرده..."

براین اساس، از آنجا که وکیل در محضر خدای متعال، اقدام به اتیان سوگند مبنی بر محترم شمردن قوانین و نظامات کشورش نموده، آنچه‌انکه یکی از این قوانین کشور، ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات بوده که صراحتا کشف حجاب را منع نموده، لذا چنانچه یک وکیل خانم بدون حجاب شرعی در انظار عمومی ظاهر شود، رفتار وی مصداق بارز تخلف از قسم و مشمول ماده ۸۱ آیین نامه مذکور جهت اعمال مجازات انتظامی درجه ۵ خواهد بود.

مع الوصف، چنانچه یک وکیل خانم اقدام به اشتراک تصاویری از خود بدون حجاب شرعی، در پروفایل یا پیج مجازی خویش نماید، وفق تبصره ۵ ماده ۲ قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری و مادتین ۳۹ و ۸۱ آیین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری، قابل تعقیب انتظامی از سوی کانون می باشد.

شهر نجفی

وکیل پایه یک دادگستری